

Vikingtid i Skedsmo

Den kulturelle skolesekken i Skedsmo

Ressurshefte til kulturarvtilbudet på 6. trinn

Foto: S.S.

Innhold

Velkommen til en annerledes skoledag i historiske omgivelser!	4
Historisk vandring.....	5
Stopp 1: Tingvang	5
Stopp 2: Døden og vikingtroen – Gravhaugene på Sten-Tærud	5
Stopp 3: Olavsbautaen og Skedsmo kirke	6
Pedagogiske tilnæringsmåter.....	8
Som gruppearbeid:.....	8
Som vikingprosjekt:	8
Som storyline:.....	8
Som læringsstilprosjekt:	8
Læringsplakaten	9
Oversiktskart over området	10

Velkommen til en annerledes skoledag i historiske omgivelser!

Kulturarvtilbudet *Vikingtid i Skedsmo* har blitt gitt til elever på 6. trinn som en Del av den kulturelle skolesekken i Skedsmo i mange år. I dette heftet finner dere et pedagogisk opplegg knyttet til vår lokale vikinghistorie som dere kan bruke i undervisningen i for- og etterkant av tilbudet. Det er laget av Per Martin Aarseth, tidligere lærer ved Asak skole. Heftet ligger også tilgjengelig på produksjonssiden vår på ksys: <http://skedsmo.ksys.no/produksjon/9714>

I lærerinformasjonen (eget skriv) finner dere det dere trenger av praktisk informasjon knyttet til tilbudet, og det er viktig at dere setter dere inn i dette før besøket.

Vi håper at alle elever og lærere får
en fin opplevelse med *Vikingtid i Skedsmo*!

Vennlig hilsen

Trude Bjerkeseth
Den kulturelle skolesekken i Skedsmo

Historisk vandring

Utarbeidet av Per Martin Aarseth, revidert av Herman Jørgenrud, Vilde Ratvik og Joakim Fink Graasvold.

Stopp 1: Tingvang

Lover og regler og håndhevelse av disse.

Tingets utforming, hvem som hadde rett til å møte/plikt.

Hvordan sakene ble ordnet, holmgang og bøter.

Tingstedet var først møteplasser og lovene var forskjellige og håndheves ikke likt.

Siste gang dette stedet var i bruk som offisielt avstraffelsessted var under halshugging av en morder i 1868.

Interaktivt fortellerteater med elevene på tingstedet.

Elevene får deretter høre historien om en sak som ble behandlet på et tingsted i vikingtida.

Stopp 2: Døden og vikingtroen – Gravhaugene på Sten-Tærud

Elevene tas med på gravlegging. Interaktiv fortelling der to konger og to dronninger skal gravlegges.

De døde vil bli båret av sine klassekamerater til gravene.

Fremme ved gravene vil vi snakke litt om hva slags type graver vikingene hadde (rundgraver og skipsgraver), og hva som gikk i gravene med vikingene. Spedbarnsdødeligheten var stor, og gjennomsnittlig levealder var 35 år.

Andre gravhauger i nærheten er på Asak, som har minst 28, antagelig mange flere. Dessuten finnes det noen på Stalsberg og på toppen av «Tandbergbakken» på Nitteberg.

Beliggenheten til gravene var oftest langs ferdssveiene. Her ligger de langs Oldtidsvegen fra Vika, over Gjelleråsen, opp Brånåsen og til kirken. Oldtidsvegen ser vi fortsatt synlige spor etter fra kirken, over jordet bak brannstasjonen, over Farseggen og ned til sundstedet over Leira; Leirsund. Ellers har vi kultstedene Sten og Lund rett ved, og antagelig har det vært offerplass i tillegg til tingsted og Gravsted.

Hesten var viktig, og ofte finner man hestestyr i gravene. Imidlertid finner vi bare hestehodet!! Antagelig fordi hesten var offerdyr og man spiste den! (Derfor ble det svært strenge straffer for den som spiste hestekjøtt etter at kristendommen ble innført!)

Interaktiv fortelling om da Tor mistet sin hammer: Elevene vil få være med og spille gudene Tor, Loke, Trym og Frøya.

Vikingene hadde et helt annet syn på døden enn kristne. De mente man ville leve videre sammen med de norrøne gudene. Man kunne havne på tre steder. Den mest sannsynlige plassen for de som døde av alderdom eller sykdom var Helheim, som var hjemmet til gudinnen Hel, datter av Loke. Stedet ble omtalt som mørkt og tåkete. Det andre stedet en kunne havne var Folkvang, som ble sett på som et landlig paradys; et sted for hvile og belønning. Dette var hjemmet til gudinnen Frøya, og her havnet krigere og vikinger som døde i kamp. Den flotteste plassen man kunne havne var Valhall, som ble styrt av Odin. Her havnet kun de tapreste vikingene.

Stopp 3: Olavsbautaen og Skedsmo kirke

Fortellerteater om slaget på Hellerudsletta, om innføringen av kristendommen og om konsekvensene dette fikk for samfunnsforholdene.

Dere befinner dere nå i utkanten av et annet gravstedsområde, som sikkert har hatt tilknytning til det første. Vi kan se utover mot Gjellerås. I nærheten ligger Løken gård, og her har det i århundrer vært drevet hestekamper. Rundt Løken-gården har det vært kappriding, og på denne åpne sletta har man heget inn hingster til kamp. Her var det sikkert møtested en gang i året til dyst om den gjeveste hingsten. Et rituelt viktig sted.

Det største slaget i Skedsmo fant sted i 1022. Raumarene hadde fått høre at Olav Haraldsson (Olav Digre, senere Olav den Hellige) var på vei oppover for å ta inn veitsler (mat og drikke som bøndene måtte gi til kongen) og se til at kristendommen ble holdt i hevd.

Det ser ut til at Raumarene nok var sterke i troen på Odin og Tor, og de ville neppe underlegge seg en «ny» konge og godta en til som skulle heve veitsler og skatt. De samlet seg nok her til tings da de hadde fått vite at Olav hadde 300 mann med seg. De braket sammen på Hellerudsletta, og Raumarene ble banket til troen. De som ikke ville la seg omvende, stakk Olav øynene ut på, lemlestet eller jaget ut av landet. Gårdene tok han over, og satte prester så tett han syntes var på sin plass.

Snorre forteller for øvrig at noen Raumarer dro opp til Mjøsa og advarte kongene der. De fem samlet seg på Ring og bestemte seg for å møte Olav. Imidlertid ble de tystet på, og Olav satte ut med mange båter fra Minnesund og omringet kongene på Ringsaker og lemlestet eller jaget dem fra landet. (Senere for han opp i Gudbrandsdalen hvor historien om Dale-Gudbrand vel er kjent).

Foto: Svein Stidahl

Her i kirkeparken/kirkelunden finner vi i dag bautaen over Olav den Hellige, som først ble satt opp på Hellerudsletta, men flyttet hit da motorveien kom, og den ble liggende midt ute på jordet!

Til venstre for bautaen står en fallos-stein, et fruktbarhetssymbol, som har vært viktig i hedningenes dyrkelse av livet. Til høyre for bautaen ligger en stein med merkelige tegn. Det kan tenkes at det er skrift, runer, men det er det ikke, derimot er det en stein hvor krigerne har slipt sverd og spydspissene sine, - kanskje nettopp før slaget mot Olav!

Foto: Svein Stidahl

Vi har nå vandret i hundrer av års historie. Dette har vært et maktsenter på 800- til 1000-tallet. Vi ser det også av utgravinger foretatt nærmere Skedsmokorset i forbindelse med omlegging av veien. Der er funnet hundretalls kokegrop og stolpehull og vitner om stor bosetning.

Ellers har nok maktsenteret vært Sørum, og Suderheimsslekta har vært svært så mektig på denne tida og hundrer av år etter. Navnet Suderheim fører oss til sørriket til en stor konge i Ullensaker? Kong Rakne? Eller en Odins slektning, hvorpå vi får mer kjøtt når vi nevner Ullsakergården på Leirsund og ender opp på spissen; Asak, Asenes åker eller oppkalt etter Asov ved Svartehavet, hvor Heyerdahl drev utgravinger etter Odins opprinnelige tilholdssted, før han ble jaget opp gjennom Tyskland og via Danmark til Sverige og satte seg på tronen i Uppsala.

Ja, hvem vet, her er mye historie gjemt i navn, vegfar og graver, - det gjelder bare å finne riktige brikker, og ha fantasien som venn...

Vikinggård på Island

Foto: Svein Stidahl

Pedagogiske tilnæringsmåter

Som gruppearbeid:

Her kan man dele klassen i flere grupper, la noen grupper jobbe med gravhaugene, funnene og historien bak.

Annen gruppe kan jobbe med Olav den Hellige, innføring av kristendommen og finne litt ut om hvordan Olav kom seg til Romerike og hvorfor han ble hetende Olav den Hellige.

En tredje gruppe kan jobbe med kultdyrkelse og hestekamper. Kanskje ta for seg vikingene i leik og kappestrid.

Fjerde gruppe kan ta for seg tingstedet, lover og regler og håndhevelse av disse.

En gruppe kan jobbe med smykker og klær, eller mat og hva de dyrket på gården.

Sammen kan man kanskje lage et stort kart som viser vikingenes reiser og faktisk bosetninger. Gjerne et mindre kart over Skedsmo hvor man kunne plote inn viktige steder.

Som vikingprosjekt:

Viktig å definere prosjektets formulerings spørsmål.

En kan bruke samme emnevalg som i gruppearbeidet, men på prosjektmetodens premisser. Presentasjon i skriv, bilder og gjerne powerpoint om elevene finner det mulig.

Som storyline:

Dele gruppen i to; den ene som Raumarer og den andre som kong Olavs menn.

Først må alle på gruppa finne på navn og sted de kom fra. Tegne seg selv, sette på alder og familie og hva de gjør (yrke eller barn som skulle læres opp; - til hva?). Senere samler man familiene og gir så utfordringer. Ta utgangspunkt i det vanlige livet til et Raumarsamfunn, hva levde de av og hvordan levde de? Få med om lover og regler, dommer og feider. Norrøn religion.

Den andre gruppen identifiserer seg som Vikinger. Krigervikingene ordnes i skip og med sine profesjoner som bueskyttere eller fotfolk. Hver elev lager sin person, finner historie om hvordan de trente, hva de hadde på seg, sverd, spyd og skjold. Hvor de reiste og hvordan de fór fram. Hvor de fikk med seg kristendommen fra og om noen av dem som ville innføre den i Norge (blant dem altså Olav den Hellige). Finne ut litt om vikingskip, hvordan de seilte og rodde og spiste om bord.

Hver ny dag en ny utfordring, en hovedutfordring i uka og alt ender opp med kampen på Hellerudsletta. (5.- og 6.klassinger kan godt styres fra lærer, men kan de selv finne utfordringer er jo det glimrende.)

Som læringsstilprosjekt:

Her er faktisk laget et på engelsk. Det kan være en utfordring i seg selv å gjennomføre dette, men for 5.- 6.klassinger er det vel greiest å legge til norsk. Det er både en KAP (en kontraktaktivitetspakke som passer for elever med en viss utholdenhet), PLS (en programinnlæringssekvens som passer for elever som trenger ytre struktur) og en MIP (en multiinstruksjonspakke til elever som vil slippe å jobbe med mer enn ett mål om gangen). Men en kan kopiere arkene og legge inn mer lokalt stoff, kanskje dersom dere tar det i etterkant av besøksdagen.

Anbefaler alle å få til en tur på Vikingmuseet, enten i forkant eller etterkant.

Der finnes også mye velegnet litteratur og opplegg.

Per Martin Aarseth

Læringsplakaten

- Stimulere elevenes lærelyst, nysgjerrighet og utholdenhet.
- Fremme tilpasset opplæring og varierte arbeidsmåter
- Legge til rette for at lokalsamfunnet blir involvert i opplæringen på en meningsfylt måte.

Vi ønsker å gi inspirasjon som kan bidra til å oppnå kompetansemålene:

Historie (mål etter 7. trinn)

- Presentere historiske hendelser gjennom å lage to fortellinger om samme hendelse, sett fra ulike ståsteder.
- Skape fortellinger om mennesker i fortiden og bruke disse til å vise hvordan mennesker tenker og handler ut fra det samfunnet de lever i.
- Fortelle om hovedtrekk ved samfunnsutviklingen i Norge fra vikingtiden til slutten av dansketiden og gjøre nærmere rede for et sentralt tema i denne perioden.

Geografi (mål etter 7. trinn)

- Lese og bruke papirbaserte og digitale kart.

Samfunnsfag (mål etter 7.trinn)

- Velge et tema, forme spørsmål og kaste lys over dem ved å bruke ulike kilder.
- Gjøre rede for hva et samfunn er og hvorfor mennesker søker sammen i samfunn.

Litteraturliste

Dissen bøkene har jeg benyttet. Disse gir god oversikt og er mulige for vår aldersgruppe.

Forfatter	Tittel	Forlag	ISBN nr
Torill Torstad Hauger	Røvet av Vikinger		82-525-0867-7
Frid Ingulstad	Maggi og Magnus drar på vikingtokt	Orion	82-458-0304-9
Ole Røsholdt	Vikinger	Gyldendal	82-05-21004-6 82-525-2362-5
Stig Holmås	Leiv Eriksson og vinlandsferden	Schibsted	82-516-1426-0
Div. forfattere	Bli med vikingene	Grøndahl	82-504-1847-6
Magnus Magnusson	Vikingene	Dreyer	82-7001-718-3
Div forfattere	Mennesker før oss-serien; Vikingne	Damm	82-517-8760-2
Per Ø Heradstveit Knut Ingar Hansen	Vikinger og indianere	Faktum Orfeus Forlagene AS	82-540-0273-8
Luigi Pruneti	Vikinger på oppdagelse	Flachs	87-7826-140-6
Philip Steele	Bli med til vikingenes verden	Landbruksforlaget	
Jon Ewo	Jakten på vikingene	Damm	82-04-09609-7
Siv Grøstad	Vikinger	Cappelen	
Bertil Wahlqvist	Ville vikinger i lek og idrett	Tiden	82-10-01977-5 82-10-01978-3
Torstad Haugers bok; «Røvet av vikinger» er fin å bruke til høytlesing.			

Per Martin Aarseth

Oversiktskart over området

Stopp-punktene viser den historiske vandringen

Vikingleiren vil ha følgende aktiviteter for alle:

- Bål og mat
- Våpen og vikingutstyr
- Tautrekking
- Håndverksaktiviteter

